

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема:

„Създаване на развиваща среда, подпомагаща корекцията на познавателната активност на деца с умствена изостаналост“,

разработен от Атанасиос Димостенис Катерис,

докторант от Докторска програма „Специална педагогика“

относно придобиване на образователната и научна степен „ДОКТОР“

Научен ръководител: доц. д-р Пелагия Терзийска

Рецензент: проф. д-н Добринка Тодорина

Сред педагогическите интервенции, които могат да се прилагат за развитие на децата със специални образователни потребности, включително на децата с умствена изостаналост с дефицит на познавателната активност, е разработването на динамична индивидуално развиваща и корекционна програма за всяко дете в условията на подходяща развиваща среда. Корекцията като механизъм в обучението и развитието на децата с увреждания е насочена към възстановяване и възвръщане на нарушени функции по посока на движение от абнормата към нормата и постигане на оптималното за тези деца развитие. В този смисъл разработването на проблема за създаване на развиваща среда, която подпомага корекцията на когнитивната активност на деца с умствена изостаналост е навременно явление.

Представеният за рецензиране труд съдържа 252 страници, от които 209 основен научен текст и 43 страници приложения. В дисертационния труд са включени 78 таблици и графики, както и 5 диаграми. В приложенията има още 24 таблици и 10 фигури. Библиографията съдържа 217 източника, 190 заглавия на латиница, 6 на български език и 21 интернет-позиции. Библиографията свързана с въпросника към учителите включва 20 източника, 16 заглавия на латиница и 4 интернет-позиции.

А. Анализ на научните постижения:

I. По избирането и формулирането на темата на дисертацията:

1. Атанасиос Катерис представя ясно и точно обществената, теоретическата и практическата значимост и актуалност на избирания за

изследване проблем. Компетентно са изведени аргументите в негова защита (в увода).

2. Темата е дисертабилна, предвид мястото ѝ в световното и националното образователно пространство.

3. Формулировката на темата ясно ориентира към спецификата на дисертационния труд и дава точна представа за общата цел на изследването, както и за неговия предмет.

II. По наличието, аргументирането и апробирането на научни идеи, концепции, парадигми:

1. Избраният дедуктивен подход за анализиране на поставения проблем дава възможност за поэтапно и постепенно обхващане и изясняване – понятийно, съдържателно и технологично на: психологически и педагогически аспекти на обучението на деца с умствена изостаналост (глава първа); образователната среда в контекста на развитието на познавателната активност на децата с умствена изостаналост (глава втора); оптимизиране на процеса на създаване на среда за развитие, която подкрепя коригирането на когнитивната активност на децата с интелектуални затруднения (глава трета).

2. Концепцията на дисертационното изследване е представена в пълна адекватност със спецификата на проблема. Има съответствие между формулираните обект, предмет, цел, задачи, хипотези и методи на изследването. Подбрани са подходящи изследователски методи: анкетиране на учители и на ученици с авторски въпросници за събиране на данни, педагогически експеримент, педагогическо наблюдение и тестове. Използват се и статистически методи за обработка на данните и графични модели за тяхното представяне. Научните инструментариуми са богати по съдържание, съдържат авторски компоненти и са описани коректно на основата на проведения педагогическия експеримент.

3. Атанасиос Катерис демонстрира необходимата компетентност за теоретичен анализ и синтез, както и за сравнителен анализ на различни авторски подходи относно интерпретацията на основните понятия при теоретичните постановки по изследвания проблем. Прави много добро впечатление познаването на различните понятия, теориите, умелото представяне на дискусиите за тях, както и на собствената позиция на автора (в първа глава).

4. Добре е, че се проследява промяната на терминологията. Представено е отношението към определенията за приетия през последните години

термин „интелектуална недостатъчност“, макар че самият автор предпочита все още стария термин „умствена изостаналост“, който фигурира и в заглавието на труда. Дават се пълни данни на Американската асоциация за умствена изостаналост, като се проследяват промените в дефинициите от 1959 г. до 2010 г.

5. Докторантът представя точно и съществуващите класификационни системи за умствена изостаналост. Целесъобразно е, че се обръща внимание на системата, която се основава на нуждите на индивида от подкрепа с определянето на съответните нива на подкрепа. Представя се сполучливо и дискусията по проблема.

6. Предвид темата на дисертацията специално се разглеждат особеностите в развитието на познавателната способност при децата с интелектуални нарушения. Правилно е очертана и спецификата на образованието на деца с умствени затруднения, както и тенденциите за корекция и развитие.

7. Обръща се внимание на адаптирането на общообразователната учебна програма и на използването на ефективни стратегии за обучение, на усвояването не само на система от необходимите знания, но и на функционални и социални умения.

8. Специално място се отрежда на индивидуалните образователни планове, които определят учебното съдържание и образователните цели според особеностите на потребностите на конкретния ученик. Определя се и спецификата на така наречената диференцирана инструкция. Подчертава се необходимостта от промяна на стратегиите на преподаване, предвид нуждите на учениците с умствени затруднения. Посочват се целесъобразни техники, както и полезни учебни практики.

9. Съобразно избраната тема, специално се очертава значението на подходящото приспособяване на физическата среда в класната стая и взаимодействието между учениците и учителите, както и сътрудничеството между масовите учители и ресурсните учители в приобщаващите училища. Посочва се и връзката с родителите, което е много важно.

10. Във втора глава развиващата роля на физическата и психосоциалната среда на училището и класната стая е представена, както в най-общ смисъл, така и диференцирано по отношение на децата с интелектуални затруднения. Правилни са разсъжденията на докторанта, че физическата среда влияе върху когнитивното и емоционалното представяне на децата. Подчертава, че физическите характеристики на дадена класна стая могат да повлияят положително на поведението на субектите в нея.

11. Основателно е твърдението, че училищният климат е важен фактор, който засяга както академичните постижения на учениците, така и тяхното благосъстояние, личностното им развитие. Учебната среда е със съществена значимост в този процес, тъй като в класната стая учениците прекарват по-голямата част от времето. Именно образователната среда е мястото, където им се предлага подходящ учебен опит и възможности за участие в различни дейности, които могат да допринесат за развитието на познавателната им дейност.

11. Третата глава включва емпиричното изследване - подробно описание на анкетното проучване с учителите, количествен и качествен анализ, както и интерпретация на получените резултати; представя метода, участниците и резултатите от експерименталните интервенции, както и отговорите на учениците на въпросника, който е част от анкетата, проведена с тях. Направено е целесъобразно тълкуване и адекватен анализ на резултатите.

12. Добро впечатление прави творческият ентузиазъм на докторанта в създаването на подходящ въпросник за изследване на учителите и на експерименталните интервенции с учениците, както и стриктното спазване на изискването за искане на разрешение от Просветното министерство на Република Гърция и на директорите на училищата.

III. По технологичния механизъм за провеждане на теоретико-експериментално изследване и уменията за анализ:

1. Проведеното от докторант Атанасиос Катерис мащабно теоретико-експериментално проучване и използването на подходящи методи на изследване за неговото осъществяване, показва наличието на компетентности за планиране и провеждане на едно цялостно изследване.

2. Налице е пълно обхващане на проблематиката чрез много добре очертана предпоставеност и динамика на проблема.

3. Гарантирана е обективност, надеждност и точност на изследването чрез използването на авторитетни автори, различни авторски подходи, коректно измерване на резултатите от проведеното експериментално проучване, включително чрез подходящи статистически методи.

4. Докторантът показва умения за конструиране и провеждане на богато изследване относно внедряване на заложените идеи.

5. Демонстрирано е умение за откриване на проблемите и осъществяване на логическа връзка между тях, съпоставяне на авторски подходи, очертаване на дефицитите в изследването, изразяване на

собствена авторска позиция със съответни аргументи, синтезиране на целесъобразни обобщения.

6. Налице е коректно очертаване спецификата на експерименталното изследване. Добро впечатление прави създаването на авторски въпросник и неговото преработване след пилотното изследване. Самият докторант взема участие в експерименталното изследване.

7. Направен е компетентен количествен и качествен анализ на резултатите: с необходимото таблично и графично представяне на експерименталните данни, търсенето на причинно-следствените връзки, използването на математико-статистически методи на изследване, извеждането на целесъобразни обобщения и изводи.

8. На основата на резултатите от проведеното изследване е конструиран модел на стимулираща среда за развитие и коригиране на познавателната активност на интелектуално затруднени ученици. Детайлно са очертани поотделно характеристиките на физическата, психосоциалната и педагогическата среда.

7. Авторът очертава подробно за кого ще представлява интерес разработеният дисертационен труд.

9. В заключението на труда се правят целесъобразни обобщения най-вече относно значимостта на разгърнатите идеи за създаване на развиваща среда, формулирани са и редица важни препоръки за практиката на обучение на децата с интелектуална недостатъчност.

Ш. По стила и езика на разработката:

1. Езикът на разработката е четивен, ясен и граматически правилен.
3. Включени са достатъчен брой разнородни литературни източници.
4. Налице е богата нагледност при представянето на идеите чрез таблици и графики.

В. Научните приноси в дисертационния труд имат теоретичен и практико-приложен характер. Те са в пълна адекватност със съдържанието на труда. Отговарят на проведеното изследване, поради което изцяло ги приемам. Могат да бъдат обособени като най-важни следните **приноси**:

1. Обогатяване на теорията и добрата практика за създаването на развиваща среда, която подпомага корекцията на познавателната активност на деца с умствена изостаналост.

2. Детайлно определяне компонентите на физическата, психосоциалната и педагогическата среда в класната стая, които допринасят за корекция на когнитивното развитие на децата с интелектуална недостатъчност.

2. Разработване и апробиране на приложим в практиката модел на стимулираща среда за коригиране на познавателната активност на децата с умствени затруднения.

Авторефератът е в съответствие с текста в дисертационния труд. Включени са основни компоненти от разработката. В представеното съдържание на дисертационния труд са разменени местата на приносите и препоръките. Направените констатации, обобщения и препоръки ориентират за съдържанието на дисертацията и компетентностите на докторанта. Посочени са достатъчни на брой и подходящи по съдържание публикации на автора по темата.

Б. Препоръки и бележки:

1. При структурирането на труда да се преодолее определянето на параграфи по 1-2 страници. Достатъчно е те да се посочат вътре в текста като очертани подзаглавия на основните параграфи.

2. Целесъобразно е при втората хипотеза да бъдат конкретизирани възможностите на развиващата среда за корекция на когнитивната активност на деца с умствена изостаналост.

4. В заключението на дисертационния труд би могло да се обособят диференцирано изводи и препоръки. В автореферата са формулирани преди всичко препоръки, които са много ценни за специалните педагози и ресурсните учители.

5. Добре е на основата на дисертационния труд докторантът да разработи монография, която може да бъде чудесен ориентир за специалните педагози.

В. Въпрос:

Каква е разликата между работна и учебна среда за повишаване ефективността на учебния процес в класната стая? Кои са техните най-важни параметри?

Г. Заключение:

Представеният дисертационен труд, разработен от Атанасиос Катерис, отговаря на изискванията, които се предявяват към разработки за придобиването на образователната и научна степен „доктор”.

Демонстрирани са компетентности за откриване на дисертабилен проблем и неговото успешно разработване чрез значимо теоретико-експериментално изследване и адекватен инструментариум.

На основата на очертаните достойнства на труда, компетентностите и приносите на автора, предлагам на Атанасиос Катерис да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор”.

03.01.2019 г.

Благоевград

Рецензент:

проф. д.п.н. Добринка Тодорина